

Література

1. Міщук Г. Ю. Оцінювання та механізм забезпечення використання трудового потенціалу в Україні: Монографія / Г. Ю. Міщук. — Рівне: НУВГП, 2015. — 280 с.
2. Основні показники ринку праці — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Соціально-економічний розвиток України. — К. : Держкомстат України, 2016. — 29 с.
4. Статистичний збірник праця України за 2014 р. — К. : Держкомстат України, 2015. — 281 с.
5. Статистичний бюлетень економічна активність населення за 2015 р. — К. : Держкомстат України, 2016. — 20 с.
6. Федоренко В.Г. Ринок праці в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / В. Г. Федоренко, М. П. Денисенко, С. В. Бреус, Ю. Б. Пінчук // Ринок праці та зайнятість населення. — 2012. — № 1. — С. 5–8. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2012_1_4

УДК 351.823.1

Владислав САВЧУК*

УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Запропоновано механізм управління аграрним природокористуванням у зоні ризикового землеробства шляхом впровадження партнерських відносин між органами місцевої влади та суб'єктами підприємництва, що в умовах децентралізації підвищить ефективність використання державних і комунальних активів в інтересах громад.

Проголошені владними інститутами децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування змушують з нових позицій підійти до формування системи управління аграрним природокористуванням, особливо в зоні ризикового землеробства (зона осушення, зона зрошуваного землеробства, гірські території). Саме окремі адміністративні райони та населені пункти, які знаходяться в зоні ризикового землеробства, до цих пір не знайшли

* **САВЧУК Владислав Вадимович** — аспірант відділу проблем економіки земельних і лісових ресурсів, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ, Україна, admin@expertcentr.org

належного місця в новому територіальному поділі праці через необхідність фінансування різного роду агроекологічних поліпшень, які забезпечили б сприятливі природно-ресурсні передумови для ведення високопродуктивного сільськогосподарського виробництва.

Відсутність надійних джерел фінансового забезпечення реінжинірингу способів аграрного природокористування не дає можливість підвищити дієвість використання природних ресурсів зони ризикового землеробства у господарському обороті. З огляду на сказане, потребують опрацювання сучасні механізми управління аграрним природокористуванням, які дадуть можливість розширити перелік форм і джерел фінансування проектів здійснення різного роду агроекологічних поліпшень, щоб підвищити інвестиційну привабливість зони ризикового землеробства як для суб'єктів вітчизняного, так і іноземного підприємництва.

З метою розширення ареалу здійснення сільськогосподарського виробництва в зоні ризикового землеробства за часів командно-адміністративної системи сформовано потужний водогосподарсько-меліоративний комплекс, що дало можливість шляхом осушення та зрошення залучити в господарський оборот значні площі сільськогосподарських угідь, збільшити обсяги виробництва рослинницької і тваринницької продукції. В розбудову інфраструктури цього комплексу вкладено колосальні фінансові та матеріально-технічні ресурси, що привело до створення розгалуженої мережі міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд як у зоні ведення зрошуваного землеробства, так і осушувальних меліорацій. Також меліорація сформувала особливий тип аграрного природокористування як у зоні зрошення, так і в зоні осушення.

Водночас проектування меліоративних систем інколи відбувалося без урахування природно-кліматичних і природно-ресурсних умов господарювання у цих зонах, що в кризові 90-ті роки спричинило численні негативні екологічні наслідки, зокрема підтоплення населених пунктів і сільськогосподарських угідь, окислення і засолення ґрунтів, посилення процесів вітрової та водної ерозії. Почали спостерігатися прояви неконтрольованої та нерегульованої природної ренатуралізації, що призвело до кардинальних зрушень (не завжди позитивних) у природних біоценозах [1, с. 37].

Специфічними особливостями відзначаються проблеми формування сучасної системи управління аграрним природокористуванням у зоні осушувальних меліорацій. По-перше, осушу-

вальні меліорації пройшли, як правило, в тих природно-кліматичних зонах, які не відзначалися високим рівнем природної родючості найпоширеніших типів ґрунтів, а демонтаж гідротехнічних споруд, які обслуговували меліоровані території, ще більше погіршив умови ведення високопродуктивного сільськогосподарського виробництва. По-друге, значні площі сільськогосподарських угідь у зоні осушення внаслідок руйнації внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд піддалися природній ренатуралізації, що перетворило основний засіб виробництва в сільському господарстві у водно-болотні угіддя та лісовкриті площі. По-третє, в зоні осушення відсутні потужні центри інвестиційної активності, що не дозволяє вчасно профінансувати модернізацію та реконструкцію гідротехнічних споруд і тим самим упередити прояви підтоплення населених пунктів у сільськогосподарських угідь, які набули значних масштабів в останні роки.

Усунення наслідків весняних повеней і паводків фінансується з Державного бюджету України і не завжди є достатнім. Така система фінансування не закладає необхідних стимулів для підприємницьких структур і домогосподарств щодо відновлення зруйнованих у 90-ті роки минулого століття внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд, укріплення протиповеневих дамб, проведення берегоукріплювальних та агролісомеліоративних заходів. Щороку держава змушена витратити колосальні обсяги фінансових ресурсів для ліквідації наслідків повеней, руйнівна дія яких значною мірою спричинена фізичним зношенням інженерної інфраструктури меліоративних систем і відсутністю необхідних для поліської зони протиповеневих споруд. З огляду на це, особливої гостроти набула проблема здійснення превентивних заходів щодо недопущення надмірного шкідливого впливу повеней на населені пункти, лісові та сільськогосподарські угіддя [2, с. 6].

У західних регіонах України залишається складною екологічна ситуація у зв'язку з погіршенням технічного стану осушувальних систем, багато з яких виходять з ладу, оскільки побудовані ще в 60-х роках минулого століття. Також відбувається вторинне заболочення земель, виникають вітрові ерозії та пилові бурі на переосушених торф'яних ґрунтах, зниження економічної ефективності використання осушених земель унаслідок неконтрольованості гідрологічного режиму.

Починаючи з 1992 року меліоративні системи, на будівництво та реконструкцію яких державою вкладено майже 20 млрд грн,

використовуються недостатньо ефективно. Основними причинами цього є: розпаювання частини меліоративних систем, яке порушило майнову і технологічну цілісність сільськогосподарського виробництва на меліорованих землях, зробивши його малоприбутковим; невизначеність власності на інженерну інфраструктуру на меліорованих землях, що призвело до обмеженого фінансування з державного бюджету утримання загальнодержавних меліоративних систем, котрі залишилися у власності держави, і ще меншого фінансування з обласних і місцевих бюджетів внутрішньогосподарських меліоративних систем, які перебувають у приватній власності, а часто й зовсім без господаря, особливо в західних областях [3, с. 48].

За таких умов участь органів місцевого самоврядування та органів регіональної виконавчої влади в управлінні аграрним природокористуванням є критично необхідною, оскільки низький рівень інвестиційної привабливості не забезпечує прийняттого рівня зацікавленості підприємницьких структур у фінансуванні проектів екологічної реабілітації осушених територій. Більше того, місцеві органи влади мають відігравати не тільки роль регулятора процесів розширеного відтворення агроресурсного потенціалу, а приймати безпосередню участь у відновленні потенціалу зони осушення. Така участь найкращою мірою може бути забезпеченою за умови створення державно-приватних партнерств на основі встановлення взаємодії між органами місцевого самоврядування та суб'єктами аграрного підприємництва (сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими та особистими селянськими господарствами).

Суб'єкти аграрного підприємництва, здійснюючи господарську діяльність у зоні осушення, зможуть підвищити рівень ефективності за умови відновлення внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд, що вимагає сприяння зі сторони місцевої влади щодо пошуку надійних джерел фінансування. У рамках державно-приватного партнерства якраз і буде забезпечено взаємовигідну співпрацю між приватним бізнесом, зацікавленим у відтворенні агроресурсного потенціалу, та місцевою владою, заінтересованою у відновленні потужностей сільськогосподарського виробництва та суміжних галузей. Державно-приватне партнерство щодо реінжинірингу використання меліорованих земель і модернізації мереж гідротехнічних споруд може здійснюватися у формі створення кластерних утворень, асоціацій водокористувачів і землевласників, а також через орендні механізми.

Переваги державно-приватного партнерства над іншими формами підприємницької діяльності полягають у тому, що форма партнерських відносин між державою (територіальною громадою) і приватним партнером не передбачає переходу права власності до суб'єкта підприємницької діяльності, а лише — права тимчасового використання (користування) природними та природно-господарськими об'єктами. Такі об'єкти підлягають поверненню державному партнеру після припинення дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства. Більше того, угоди державно-приватного партнерства поширюються на об'єкти, які не можуть бути приватизовані, зокрема, протягом усього строку здійснення даного виду партнерства. Такими об'єктами також виступають внутрішньогосподарські мережі гідротехнічних споруд, які були передані на баланс місцевих рад і фактично трансформувалися у комунальні активи, що належать територіальній громаді.

Перевага угод державно-приватного партнерства над іншими формами співробітництва місцевої влади з підприємницьким сектором полягає також і в тому, і це регламентується відповідним законом (Законом України «Про державно-приватне партнерство», загальні положення, стаття 1), що ці угоди мають довготривалий характер (від 5 до 50 років) [4], частина ризиків передається приватному партнеру, розширюється спектр можливих джерел залучення інвестицій у модернізацію іа реконструкцію комунальної інфраструктури.

Реальна імплементація в українську практику західної моделі децентралізації влади та місцевого самоврядування є можливою на основі удосконалення законодавчого забезпечення угод державно-приватного партнерства. Лише за умов, коли територіальні громади отримують можливість капіталізувати наявні в них активи за допомогою сучасних форм взаємодії з підприємницьким сектором, відбудеться подолання вже хронічної для нашої держави економічної кризи. Особливо це актуально для зони ризикового землеробства, яка не відзначається високим рівнем інвестиційної привабливості і тому активізація в ній бізнесової діяльності потребує активної участі місцевих органів влади. Тобто формування дієвої системи управління аграрним природокористуванням у зоні ризикового землеробства є неможливим без інституціоналізації широкого спектра форм партнерських відносин між державою і територіальною громадою, власниками природних ресурсів і суб'єктами приватного підприємництва, які використовують природну складову національного багатства у відтворювальному процесі.

Література

1. Голян В.А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування: інституціональне підґрунтя та галузеві особливості / В.А. Голян, І.І. Андрощук // Економіст. — 2013. — № 8. — С. 36–43.

2. Хвесик М.А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування в умовах поглиблення інституціональних трансформацій: сучасна практика, пріоритети та методи / М.А. Хвесик, В.А. Голян, І.І. Андрощук // Економіст. — 2014. — № 1. — С. 4–13.

3. Велесик А. Осушені землі як фактор інтенсифікації сільського господарства в умовах трансформації земельних відносин / А. Велесик // Водне господарство України. — 2009. — № 6. — С. 48–49.

4. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

УДК 332.025.12

*Ніна САКІР-МОЛОЧКО**

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. Механізми децентралізації влади, що наразі застосовуються в Україні чинять вплив на процеси регіонального співробітництва. Вивчення наслідків такого впливу є важливим, оскільки ефективне регіональне співробітництво є запорукою розвитку регіонів.

Регіональне економічне співробітництво є однією з найактуальніших і найперспективніших форм забезпечення розвитку територій шляхом спільного подолання наявних проблем і синергетичного використання існуючих ресурсів. Таке співробітництво передбачає ряд форм і видів взаємозв'язку між його суб'єктами: торгівлю товарами та послугами, міграцію робочої сили, капіталу, валютно-фінансові, кредитні, науково-технічні відносини, інтеграційні процеси тощо. Задля оптимального здійснення перерахованих форм співробітництва важливою є наявність широких повноважень «на місцях», що і є метою децентралізації влади. Наразі процес децентралізації влади в Україні є основним з пріоритетних у діяльності органів державної влади.

* *САКІР-МОЛОЧКО Ніна Василівна* — провідний спеціаліст Департаменту економічного розвитку Чернігівської ОДА, м. Чернігів, Україна, sakir-molochko@ukr.net